

6 SIERPNIA

PISMO KADRÓWKI

Nr 1 [10]

Kraków Oleandry 27. 5. 1988.

Rok IV

C. Jarnuszkiewicz gen.

Korpus generałów Wojska Polskiego w latach 1918-1939 liczył 516 osób. W liczbie tej było 3 Marszałków Polski / Piłsudski, Śmigły i honorowe Hoeh/, 14 generałów broni, 131 generałów dywizji i 368 gen. brygady. Szóstka spośród 516 gen. służyło w W.P. kontraktowo. Byli to generałowie kaukaski, których przyjęto do W.P. po podbiciu przez bolszewików niepodległego Kaukazu. W W.P. służyło wielu oficerów z państw podbitych przez Rosję bolszewicką. Związane to było z akcją piłsudczykowską tzw. prometeizmu - czyli pomagania w uzyskaniu niepodległości narodom ujarzmionym przez bolszewizm - m.in. przez szkolenie kadr wojskowych.

Najstarszy wiekiem gen. Polski Niepodległej /H. Kowalski/ ur. w 1846 r. a najmłodszy /W. Langner/ ur. w 1897.

Spółród tych 516 generałów - 94 /18 %/ służbę Polsce rozpoczynali w Legionach Polskich. Losy tych 94 były dość typowe dla tego pokolenia które wywalczyło Niepodległość i przeżyło jej utratę. Trzynastu zmarło przed 1939 r., w kampanii 1939 r. poległo trzech, trzech zamordowali hitlerowcy, pięciu deportowali, 7 innych zmarło w czasie II wojny światowej. Z 63 pozostałych przy życiu w 1945 r., w PRL znalazło się 12, a z 51 wybrano niedołą wygnano - 39. Spośród ewych 516 generałów dziś żyje tylko jeden - generał JARNUSZKIEWICZ.

Dla ścisłości należy zaznaczyć, że chodzi tu wyłącznie o generałów którzy rangę tę uzyskali w Polsce Niepodległej, a więc przed 1939 r. Kadr Polski przebywający od 1919 r. na wygnaniu przez pewien czas /1919-1947/ podległemu Siłom Zbrojnym, od 1949 r. zredukowane jedynie do Unitarnej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rzeczypospolitej/ dysponował siłą zbrojną i do 1955 r. także w armii tej byli dowódcami również generałowie. Po 1939 r. rangę generała W.P. uzyska-

Mało 125 oficerów. Spośród nich żyje jeszcze tylko pięciu : gen. Stanisław MAOSZK ur. w 1892 r., gen. Klemens RUDNICKI ur. w 1897 r., gen. Antoni Broch - wicz LEWINSKI ur. w 1902 r., gen. Zygmunt CZARNECKI ur. w 1900 r., i gen. Mieczysław Rygor SZŁOWIKOWSKI ur. w 1896 r. Ponadto w PRL żyje Michał Żymierski - Łytwiński ur. w 1890 r., który był gen. W.P. jednak za przestępstwa popełnione /malwersacja powierzonych mu środków państwowych/ został w 1927 zdegradowany do stopnia szeregowca i usunięty przez oficeracki Sąd Honorowy z W.P. Później związał się z wywiadem sowieckim i jako taki "dowodził" wojskiem które nazwane ludowym i polskim.

Wojsko pozostające w dyspozycji Rządu Polskiego na Węgry traktuje się oczywiście jako kontynuację wojska II Rzeczypospolitej, jednak generał Jarnuszkiewicz tym odróżnia się od gen. Polaków Sił Zbrojnych na Zachodzie, że należy jako ostatni do tego pokolenia generałów polskich którzy już w tym stopniu wykonywali swoją służbę na terytorium suwerennej Rzeczypospolitej w polskim Wojsku Polskim.

Generał JARNUSZKIEWICZ to postać niezwykle nie tylko dlatego, że jest ostatni i że ma 100 lat. Owszem fakt bycia ostatnim czy też pierwszym w jakiejś dziedzinie na pewno wyróżnia spośród wielu. Również fakt doświadczenia tak sędziwego wieku zwraca uwagę. Chociaż warto dodać, że spośród 516 gen. WP dwóch dożyło tak sędziwego wieku: gen. Józef CZIKIEL /1873-1973/ i gen. Jarosław WOLKOWICKI /1883-1983/.

Losy Generała JARNUSZKIEWICZA bez tych w/w faktów są tak barwne i tak mocno tkwią jeszcze w wieku XIX /ręce jasna przyjmując założenie wielu historyków, że epoka wieku XIX okuśnięta się z chwilą wybuchu I wojny światowej/ że wyróżniały go spośród innych generałów Wojska Polskiego.

Urodził się generał jako obywatel rosyjski 27 sierpnia 1888 r. w majątku swych rodziców - Kocianie w ziemi dobrzyńskiej. W roku 1900 rozpoczął naukę w gimnazjum handlowym. Uczył się w Warszawie i we Włodawce. W szkołach tych organizował słynny strajk szkolny w czasie zaburzeń 1904 i 1905 roku. Celem tych strajków było nauczanie po polsku polskich tradycji. Jest jednym z ostatnich żyjących uczestników strajku szkolnego, a na pewno ostatnim z organizatorów. Jako 17-letni młodzieniec w 1905 r. wstąpił do Polskiej Partii Socjalistycznej po to aby w Organizacji Bojowej PPS brać udział w rewolucji z bronią w ręku. W ten sposób żołnierzem polskim został w 1905 r. Brał udział w akcjach bojowych /likwidacja szpiegów, policjantów, szkodliwych dla rewolucji robotniczych manifestacji, zdobywanie funduszy na cele rewolucyjne/. W roku 1906 został aresztowany we Włodawce z bronią w ręku. Przez rok więziono go w słynnej katedrze - Cytadeli Warszawskiej. W wyniku procesu skazano go na ostre lata katorgi, a po jej odbyciu na dożywotnie zesłanie na Sybir. Po odbyciu całego wyroku katorgi został przeniesiony w inne mie-

już gdzie miał przebywać dożywotnio. W czasie transportu zbiegł i prze-
mierzając 7000 kilometrów wrogiego kraju, korzystając z pomocy PPS do-
tarł do granicy rosyjsko- austriackiej i po jej przejściu osiadł w 1911
r. w Krakowie. Tu reaktywował się w PPS. Podjął i ukończył studia na A-
kademii Sztuk Pięknych /prawdopodobnie najstarszy abs. ASP/. Za swoją
działalność artystyczną uzyskiwał nagrody i medale. Specjalizował się
głównie w miedziorytnictwie i malarstwie. Przedewszystkiem jednak zajmo-
wał się działalnością niepodległościową i polityczną.

Respekcją w 1905 r. służbę żołnierza polskiego kontynuował w 1. Związku
Walki Ojczyźn. i Związku Strzeleckim. Jako doświadczony bojowiec i sam-
ny eskawier ukończył jako jeden z 65 wyższe kursy oficerskie Związku
Strzeleckiego. Jest dziś ostatnim który otrzymał z rąk J. Piłsudskiego or-
danę ukończenia kursów tzw. "parasol" Wyk. ich 65 ...

Z chwilą wybuchu wojny jako przygotowany do służby oficer otrzymuje dowód-
stwo 3 kompanii 4 batalionu Wybr. Furgalskiego. Wyrusza w pole z kompa-
nią 8 sierpnia 1914 r. ; 2 dni po wymarasie Pierwszej Kompanii Kadre-
waj. Jeden z ostatnich oficerów LP z sierpnia 1914 r. Do 1917 r. służył
w 1 i 3 pułkach piechoty I Brygady Legionów Polskich jako dowódca kom-
panii, później batalionu. W lipcu 1915 r. mianowany kapitanem. W między-
czasie /II.1915-VI.1916/ przydzielony był do Departamentu Wojskowego
NIK. W czasie tzw. kryzysu przysięgowego w lecie 1917 r. przysięgi odmó-
wił, dechował wierności kierunkowi ultranepodległościowemu. Jak inni
został aresztowany i uwięziony w obocie internowania w Benjaminowie.

Po uwolnieniu z internowania w marcu 1918 r. wstąpił do Polskiej Siły
Zbrojnej obejmując dowództwo batalionu w 2 pp PSZ. 1 IX 1918 r. został
awansowany do stopnia majora. Od listopada 1918 r. w W.P. Najpierw od
XI.1918-V.1919 był dowódcą batalionu w grupie płk Minkiewicza w wojnie
ukraińskiej w Małopolsce, następnie do kwietnia 1920 r. dowodził bata-
lionem 8 pp legionów i czasowo tym pułkiem. 1 VI 1919 r. mianowany był
podpułkownikiem. W czasie wyprawy kijowskiej w kwietniu 1920 r. objął
dowództwo 66 pułku piechoty. Dowodził nim do końca wojny polsko - bol-
eszewskiej i w okresie pokojowym do kwietnia 1927 r. Przez te siedem lat
mieszkając w miejscu stacjonowania pułku w Wejherowie.

1 lipca 1923 r. mianowany był pułkownikiem. Od kwietnia 1927 r. do lipca
1930 r. był dowódcą piechoty w 16 dywizji piechoty w Grudziądzu.

Z dniem 1 stycznia 1930 r. mianowany był generałem brygady.

Od lipca 1930 r. do 1932 był następcą dowódcy Okręgu Korpusu nr 1 w War-
szawie. Był to centralny okręg wojskowy. Od 1932 do 1935 r. był dowódcą
Okręgu. W tym okresie szczególnie duże dążeń społecznie. Był m.in. pre-
sensem towarzystwa przyjaciół polsko-perackiej. Jednocześnie z ramienia Mi-
nisterstwa Spraw Wojskowych kierował wszystkimi sprawami dotyczącymi

oficerów kontraktowych służących w W.P. Wyjeżdżał m.in. na Bałkany, na Bliski Wschód dla utrzymywania kontaktów z ośrodkami politycznymi emigracji niepodległościowej z Kaukazu, Azerbejdżanu i innych narodowości podbitych przez Rosję. Od roku 1935 do 1937 dowodził Okręgiem Korpusu nr IX w Brześciu nad Bugiem. Następnie do 1939 r. był inspektorem Państwowego Urzędu Przystosowania Wojskowego i Wychowania Fizycznego. We wrześniu 1939 r. wraz z centralnymi urzędami państwowymi ewakuowany był / w związku z postępowaniem ofensywy niemieckiej / na teren województw wschodnich. Tam wzięty był do niewoli sowieckiej. Początkowo przebywał w obozie kowieńskim /razem było tam 6 generałów/, wkrótce jednak NKWD ustaliło, że Generał Jarnuszkiewicz zajmował się w W.P. sprawami uchodźców ze zlikwidowanych przez Rosję w latach 1918-1922 samodzielnych państw. Już w listopadzie 1939 r. został wywieziony z Kowieńska do Moskwy i umieszczony na Łubiance. W czasie przesłuchań zarzucano mu m.in. kierowanie powstaniami na Kaukasku w latach 30-tych. Aż do sierpnia 1941 r. przebywał na Łubiance. Był jednym z ponad 40 gen. W.P. którzy dostali się do niewoli sowieckiej, niewolę przeżyło tylko 9. Współwięźniowie generała z Kowieńska zostali zidentyfikowani w lesie katyńskim. Od 1942 pozostawał w stanie nieczynnym przysiężony do tzw. II grupy stacjonującej w Palestynie. Ostatecznie został zdemobilizowany w 1947 r. Osiedlił się w Londynie i mieszka tam do dzisiaj. Mimo prawie 50 lat pobytu na wygnaniu Generał do dzisiaj zachował polskie obywatelstwo, nie przyjął ani brytyjskiego, ani oferowanego mu PRL-owskiego. Czesław Jarnuszkiewicz zaprojektował wzór orła strzeleckiego, z którego powstał później orzeł legionowy a w polsce niepodległej po dodaniu korony był godłem wojska Polskiego. Co ciekawe ludność wojska "polskie" zawłaszczyła tego samego orła-autorstwa Jarnuszkiewicza jako swe godło.

Znany jest też gen Jarnuszkiewicz jako jeden z najwybitniejszych w świecie znawców szablí, a niewątpliwie jest najlepszym znawcą szablí polskiej. Opublikował na ten temat wiele materiałów zarówno przed wojną w

Polsce jak i przebywając na wygnaniu. W 1984 ofiarował General^{do} Muzeum w Warszawie drogocenną szablę perską z XVIII wieku. Po II wojnie światowej powrócił generał do malarstwa. Za swoje zasługi był dekorowany najwyższymi orderami, w tym: Virtuti Militari, Krzyżem Niepodległości z Mieczami, Uczestnicy Marszów w kraju nadali mu honorowo Odznakę "UCZESTNIKOWI MARSZU SZLAKIEM KADRÓWKI"

Polski orzeł wojskowy
projektu Czesława Jarnuszkiewicza, z 1914 r.

